

פרשת פקדוה

צִדְקַת מִשְׁפָּחָה לְמִנְחָה – פָּרָה

וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא – מה לתכשיט ולטומאה?

השבת, נוסף על פרשת השבוע, נקרא גם את פרשת 'פָּרָה אֲדָמָה', הפותחת את פרשת חֲקֵת. קריאתה במועד זה באה להזכיר לעם ישראל, בזמן שביית המקדש קיים, את קרבן הפסח הממשמש ובא. "תזכורת" זו מכוונת במיוחד, לכל מי שהוא טמא "טומאת מת", כדי שיוכל להיטהר באמצעות "אֶפֶר פָּרָה אֲדָמָה". תהליך ההיטהרות אמור לארוך שבוע, ולכן חשוב להתחיל בו מבעוד מועד, כדי שטמאי המתים יוכלו לקיים את סדר הפסח כהלכתו.

עניינה של הטומאה ב"נפילה" ברמת החיות או נפילה זמנית ביכולת הפריין (היכולת ליצור חיים), עד כדי אובדנה המלא של החיות, המוות. ואכן, ביהדות נחשב המת (גופתו), "אבי אבות הטומאה", וטומאת המת היא הטומאה החמורה ביותר. גופתו של מת אינה מטמאת רק כאשר נוגעים בה או נושאים אותה, אלא גם כאשר מתקיים התנאי של "טומאת אֶהֱל", "אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱל, כָּל הַבָּא אֶל הָאֶהֱל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים". כל מה (או מי) שמצוי תחת אותה קורת גג עם גופת המת, אפילו לרגע, נטמא. לאחר שהתורה קובעת את הכלל של "טומאת אֶהֱל", היא שבה ומסייגת אותו בקבעה, "וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:". לדברי חז"ל מדובר בְּכֵלֵי חֶרֶס המכיל מאכל או משקה. אם "אֵין צָמִיד פְּתִיל עָלָיו, טָמֵא הוּא", אך אם יש עליו צָמִיד פְּתִיל, הרי הַכֵּלֵי וגם תוכנו אינם נטמאים.

מהו "צָמִיד פְּתִיל"? מדובר בצמד מילים שכמו יוחד לעניין זה, בצירוף שאינו נזכר בהקשרים אחרים. ומסבירים חז"ל שמדובר בכיסוי המהודק על פי הכלי וכמו אוטם את כניסתה של הטומאה. ויש מקום לשאול בהקשר זה מספר שאלות. מדוע נבחרה המילה צמיד, שמשמעותה ככלל היא תכשיט, לייצג באופן חד-פעמי מכסה, או כיסוי של כלי חרס? ומה פשרו של התואר "פְּתִיל", שאף הוא מוזכר רק פעם אחת בכל המקרא? ומדוע מוצגים לכאורה שני תנאים מוקדמים להיטמאותו של הכלי, גם עובדת היותו "כְּלֵי פְתוּחַ" וגם ש"אֵין צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא", הרי לא ייתכן שהכלי יהא בו זמנית, גם פְּתוּחַ וגם "צָמִיד פְּתִיל עָלָיו"? ולכאורה די היה בהצגת אחד מהתנאים בלבד? ומהו המסר שאנו יכולים ליטול עימנו מסוגיה זו, לחיי היומיום שלנו, בדורנו זה, בו כולנו נחשבים טמאי מתים?

כדי להשיב על השאלות שלעיל, נשתדל לעלות לשורשי המילים צָמִיד פְּתִיל. המופע הראשון של הצָמִיד בתורה, הוא בפרשת חיי-שרה כאשר אליעזר נשלח לחרן כדי להביא כלה ראוויה ליצחק. כאשר אליעזר מגלה את מידת החסד שמפגינה רבקה, "וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב... וַיִּשְׁנֵי צָמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם". מדוע קרוי הצָמִיד בשם זה? שורשו של הצָמִיד הוא צ.מ.ד. כאשר הכתוב מציג את רכושו של איוב למשל, "... וְשִׁלְשַׁת אֲלָפֵי גְמָלִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת צָמִיד בְּקָר וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֲתוֹנוֹת...", אנו רואים שמכל הבהמות, דווקא הבקר נמנה בצמדים (אף שכל המספרים האחרים אף הם זוגיים). משמעותה של המילה צָמִיד, היא זוג מקושר. ומדוע לא נעשה שימוש במילה זוג? מכיוון שמילה זו אינה מקראית כלל. החרושה נעשתה בדרך כלל באמצעות צמדי שוורים, והמילה צָמִיד באה לתאר את צמדותם, את עובדת היותם מקושרים לאותה המחרשה ונשיאתם בעול במקביל. ומה לאותיות 'צמד' ו'צמדות' הצירופים השונים של שתי אותיות, מתוך האותיות 'צמד', כמו באים לאפיין את פעולת ההצמדה. האותיות 'צמי' באות ללמד על צמצום המרחק שבין הצמודים. האותיות 'מדי' מרמזות למידה התואמת, הנדרשת מחברי הצָמִיד, והאותיות 'צד' כמו מבהירות כי אין הכוונה במיזוג, ובכניסה של האחד אל תוך תחומו של השני, אלא בכך שהחיבור מעשה מן הצד, צד משיק לצד. ואכן, הצמיד היה האמור לבוא במידה הנכונה, לפי היקפה של האמה, וצמוד ליד, כדי שלא יפול ממנה, ולא יפריע למלאכתה של העובדת אותו.

חז"ל רואים בשמות המתנות שניתנו לרבקה ובערכם, רמזים המייצגים מתנות שעתידי הקב"ה, החתן, לתת לכלתו, לעם ישראל. הצָמִידים מייצגים את שני לוחות הברית, ו"עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם", רומז לעשרת הדברות החקוקות עליהם, שערכם לא יסולא בפז. איפה באה הצמדות של הלוחות לידי ביטוי? ראשית, משה נשא אותם בשתי ידיו, לוח אחד על כל יד, וממילא היתה צמדות פיזית. אך חשוב גם לזכור שלכאורה אין הלוחות תואמים, למרות שבכל אחד מהם חמש דברות בדיוק. הלוח הימני (הראשון) מכיל ציוויים בתחום שבין אדם למקום. גם מצוות כיבוד אב ואם שייכת ללוח הימני, כי חובתו של כל אדם לכבד את הוריו, נובעת בין השאר, מהיותם שותפים של הקב"ה, בבריאתו. הלוח השמאלי לעומת זאת, מכיל ציוויים בתחום שבין אדם לחברו, כמו לא תגנוב, לא תרצח ולא תחמוד. ונראה שהשימוש בצמידים כרמז, בא לומר שלא ניתן להפריד ביניהם ולהעדיף את המצוות שבין אדם למקום, על פני המצוות שבין אדם לחברו, או להיפך. יש להתייחס אל עשרת הדברות כולן, כאל מקשה אחת, כצָמִיד, בעל מטרה אלוקית משותפת.

ומה עם הפתיל? השורש פ.ת.ל מעלה אצלנו את האסוציאציה של התפתלות לצורך התחכמות, הליכה סחור סחור, על מנת לעקוף, וכיו"ב, אך לא זו, משמעותו המקורית של השורש. כדי להבהיר את הדברים, ניקח את שם העצם 'פתיל', מעין שרוך שנשזר משני חוטים או יותר. למעשה, מדובר בחיבור אמיץ וחזק בין שני מרכיבים, חיבור ההופך אותם לישות אחת. הרש"ר הירש מזכיר בהקשר זה את השורש האח, בעל המשמעות ההפוכה - ב.ד.ל - שמשמעו להבדיל ולהפריד (האותיות פ' ו-ב' מתחלפות וכן האותיות ת' ו-ד'). ונראה לעניות דעתי, כי אין המדובר רק בהיפוך המשמעות, מכיוון שפעולת הפיתול אומנם מחברת את שני המרכיבים, אך עדיין מאפשרת הבדלה ביניהם, היא שומרת על היכולת לזהות כל אחד מהמרכיבים. קיים שורש נוסף - ל.פ.ת - הבנוי על אותן האותיות של השורש פ.ת.ל, ויכול לסייע בהבנת הפיתול. הפיתול היא אחיזה הדוקה. כאשר אנו לוקחים שני חוטים, כדי ליצור מהם פתיל או פתילה, לא די בהנחתם זה לצד זה, ובקשירת הקצוות שלהם. לשם כך עלינו ליצור אחיזה איתנה יותר של החוטים זה בזה. אנו גורמים לכך שכל

אחד מהחוסים **ילפות** את משנהו, וגם שיהיה **לפות** ואחוז על ידו. כל אחד מהחוסים מקיף את משנהו ומוקף על ידו במידה שווה. אם נשוב אל הצירוף "**צמיד פתיל**", ניתן עתה להבין שעל הכיסוי (הצמיד) להיות תואם לפתחו של **הפלי**, לכסותו היטב, וגם להיות **פתיל**, אחוז ומהודק היטב **לפלי**, כאילו היה קשור אליו באמצעות **פתיל**. ומבאר רש"י את אזכור העובדה שמדובר ב"**פלי פתוח**", שבא הכתוב ללמדנו "שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו". כלומר, שהטומאה אינה מטמאת את הכלי דרך דפנותיו החיצוניות, אלא מתוכו, לאחר שהצליחה להיכנס אליו מבעד לפתחו.

ננסה עתה לפתוח צוהר על דרך פנימיות, אל תוך **פלי החרס** הפתוח, ואל ה"**צמיד פתיל**" שעליו. השם '**פלי**' בלשון הקודש, ניתן לו בשל ייעודו, לשמש כבית קיבול, **להכיל**. **פלי החרס** עשוי מחומר, מטיט שגופל בידי היוצר והוכנס אל הכבשן לליבון. אנו יכולים לראות כבר אצל הנביא ישעיהו, **שפלי החרס** משמש גם כמשל, "הוי רב את יצרו **חרש** את **חרשי אדמה**, היאמר **חמר** ליצרו מה תעשה ופעלך אין ידים לוי?", והנמשל הוא האדם, שהקב"ה יצר אותו **עפר** מן האדמה. האדם בא לעולם הזה **כפלי** קיבול, ללקט ניצוצות ואורות, המאפשרים לו עלייה רוחנית. כדי לקבל, עליו להיות פתוח, כשצינורות הקליטה מכוונים לתדרים השונים של האורות למיניהן, החשיבה, הרגש, הראייה, השמיעה, הטעם וכל השאר. דא עקא, שכפי שהקב"ה מקדים ומזהיר, את קין ואותנו, "לפתח חטאת רבץ ואלף תשווקתו ואתה תמשל בו".

מה עלינו לעשות? האם עלינו להיסגר, כדי למנוע כניסת הטומאה? אך אז, הרי לא נוכל למלא את ייעודנו ולשמש **פלי** לקבלת אורות? ואם נפתח, כיצד נוכל למשחית האורב בפתח? אם נתבונן בלשון הכתוב, נגלה שהחטאת הנזכר בו, אינו בעמדת זינוק ואף לא בעמידה, אלא רבץ לו בפישוט ידיים ורגליים. הוא מציג בפניך את מרכולתו, את אמצעי הפיתוי שלו, "ואלף תשווקתו", אך הוא לא ייכנס, אלא אם כן תזמין אותו פנימה, כי "ואתה תמשל בו". הבעיה היא שלא כל כך קל בעבורנו לעמוד בפניו, כי יש בנו יצרים וחשקים, הנוטים מטבעם להתפתות אליו, שאלמלא כן, זו לא היתה בחירה אמיתית בעבורנו. ובאה התורה ומגלה לנו, שאם "**אין צמיד פתיל** עליו, טמא". כלומר שעלינו לחבר אל **הפלי**, כלומר לעצמנו, "מנגנון" **צמיד פתיל**, שאם לא כן, טמא, **הפלי** שלנו ייאטם וילך, והוא יאבד את כושר הקיבול שלו לאור האלוהי. אסור לנו להסתגר בד' אמותינו, ועלינו להמשיך ולהיות **פלי פתוח**, להיות מחוברים גם אל הגשמיות שבנו. אנו זקוקים למעין נפה או מסננת, שתסייע לנו לעמוד בפני הפיתוי, כדי שלא נכניס את הטומאה אל תוכנו מחד, אך בו בזמן, גם תאפשר כניסת האורות הרוחניים, המושגים באמצעות עשייה גשמית.

ולמה מרמז ה"**צמיד פתיל**"? ומסביר ה"אגרא דכלה" (ומפרשים נוספים), שיש בנו פתחים רבים, כמו איברי החישה: העיניים, האוזניים, הפה ועוד. אם ניקח כדוגמה את הראייה, חשוב מאוד, שיהיו לנו כללים מוגדרים היטב לגבי מה נכון לראות, מתי נכון לראות, איפה נכון לראות וכיו"ב. עלינו להיות צמודים (**צמיד**) לכללים אלה בצורה כזו, שאם ניחשף משום מה, למשהו שאינו עומד בכללים, נעצום את עינינו, העפעפיים שלנו יהפכו להיות **צמיד פתיל** של **פלי** הראייה, של העיניים. זה צריך להיות טבוע בנו ובאיברינו, וב"ה, הקב"ה סיפק לנו אמצעים שונים לסגירת הפתחים השונים ב"שעת חירום", אם ע"י האצבעות (לאטום את האוזניים) ואם ע"י חשיקת השיניים וקפיצת השפתיים וכיו"ב.

אך ניתן לראות צדדים נוספים ב**צמיד פתיל**. התורה מצווה אותנו "ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם ויהיו לטוטפת בין עיניכם". התורה היא ה**צמיד** שלנו, גם תכשיט יקר וגם אמצעי הגנה. היא **צמודה** אלינו כל הזמן ומונחת מעל הלב. כל רצון או חשק המתעורר בנו, צריך לעמוד במבחן הרצון האלוהי המתבטא בתורה, ורק אז הלב נפתח לקראתו. ומהו ה**פתיל**? מעניין לגלות, שאותיות השורש **פ.ת.ל**, מרכיבות שורש נוסף - **ת.פ.ל** - שעניינו חיבור, כפי שאנו מוצאים בלשון חז"ל "התופל **פלי חרס**", שמשמעותו היא לתקן **פלי חרס** ע"י הדבקה וחיבור. ואכן על פי חסידות, עניינה של ה**תפילה** (= **פתילה**) הוא גם חיבור, מעין **פתיל** הקושר ומחבר את המתפלל אל קונו. **תפילתו** של האדם עוזרת לו להישמר מפני המזיקים, גם ברוחני. אך למילה **תפילה** יש עוד משמעות, **תפילה** היא גם יחידה בודדת מערכת ה**תפילין**, **תפילה** של יד או של ראש. ואכן, הכריכות של התפילין על היד, מזכירות לנו **צמידים**.

מזווית ראייה שונה, ניתן לייחס את הצמיד לטלית, בה אנו עוטפים את עצמנו מארבע כנפות, מכל רוחות השמיים. מצוות הציצית שקולה כנגד כל המצוות, "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי", והיא מסייעת לנו לעמוד בפני היצר, המבקש להסיח דעתנו מהמצווה, מלהיות מחוברים בצוותא, ומנסה להפריד בין הגוף והנשמה. ברגע שאנו מתעטפים בטלית, אנו כמו מקיפים את עצמנו במצוות, שהן אמצעי ההגנה הטוב ביותר מפני הטומאה, הבאה להחשיך. וכמו שמבטיחה לנו התורה בפרשת ציצית, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", העיניים תמשכנה לראות ולהוסיף אור, אך תהיינה ממוקדות במסגרות הנכונות. רמז נוסף לכך הוא הכתוב "ונתנו על ציצית תפילת תכלת". בכל כיוון אליו נפנה, נהיה **פתולים** ואחוזים ב**תכלת**, מלשון **תכלית**, בהשגת המטרה האלוהית שבקיומנו עלי אדמות, בהגעה אל ה**תכלית**. וכאן מנצנצת לה להבה קטנה, האחוזה בפתילת הנר, ככתוב במשלי "כי נר מצוה ותורה אור", והנר הקטן ההולך לפנינו, גורש את החושך, על החיות הרעות הרובצות לפתחנו.

דבר חסידות

כנגד ארבעה בנים דברה תורה: **אחד** חכם ו**אחד** רשע ו**אחד** תם ו**אחד** שאינו יודע לשאול (מההגדה של פסח). פירש אדמו"ר הרש"ב: בכל יהודי, אפילו ב"רשע", ישנו "**אחד** (ה' אלוהינו ה' אחד)" – נקודת היהדות. עלינו רק לעוררו ולגלותו. (ליקוטי דיבורים, אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.